

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ
СПРАВ**

Факультет № 6

Кафедра кримінального процесу, криміналістики та експертології

ЛЕКЦІЯ

**з навчальної дисципліни Організація та проведення негласних
слідчих (розшукових) дій**

**обов'язкових/вибіркових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти**

за темою – Спостереження за особою, річчю або місцем

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол № 7 від 30.08.2023 р.

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол № 7 від 25.08. 2023 р.

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол № 7 від 29.08.2023 р.

Розглянуто на засіданні кафедри кримінального процесу, криміналістики та експертології факультету № 6 ХНУВС (протокол від 21.08.2023 № 7)

Розробник:

1. Професор кафедри кримінального процесу, криміналістики та експертології факультету № 6 ХНУВС, доктор юридичних наук, професор Пчолкін В.Д.

Рецензенти:

1. Професор кафедри криміналістики, судової експертології та медичної підготовки факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор Степанюк Р.Л.

2. Доцент кафедри криміналістики Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого кандидат юридичних наук, доцент Мусієнко О.Л.

План лекції

- 1. Поняття та правове регулювання спостереження за особою, річчю або місцем.**
- 2. Завдання, види та об'єкти візуального спостереження.**
- 3. Організація підготовки та проведення візуального спостереження**
- 4. Особливості взаємодії слідчих та оперативних підрозділів в ході проведення візуального спостереження**

Рекомендована література:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про захист прав людини і основоположних свобод: Конвенція Ради Європи від 4 листопада 1950 р. (в ред. від 1 червня 2010 р.) (Зі змінами та доповненнями, внесеними Протоколом № 11 від 11 трав. 1994 р., Протоколом № 14 від 13 трав. 2004 р.): URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
3. Про Національну поліцію: Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580- VIII: URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
4. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» // Відомості Верховної Ради України, 1992, N 22, ст.303 : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12/ed20130811#Text>
5. Закон України «Про судову експертизу» // Відомості Верховної Ради України, 1994, N 28, ст.232 : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text>
6. Закон України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» // Відомості Верховної Ради України, 1995, N 10, ст.60 : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60/95-%D0%B2%D1%80#Text>
7. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25-26, ст.131 : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
8. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р.// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88 : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
9. Закон України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 № 1697-18 [Електронний ресурс] // База даних «Законодавство України». Верховна Рада України : URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>Закон України «Про службу безпеки України» прийнятий 25 березня 1992 року N 2229-XII // Відомості Верховної Ради України, 1992, №27, ст.382.
10. Закон України «Про державну таємницю» прийнятий 21 січня 1994 року N 3855-XII (із змінами і доповненнями від 19 червня 2003 року)
11. Закон України «Про контррозвідувальну діяльність» прийнятий 26 грудня 2002 року N 374-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 374. Ст. 482.

12. Закон України «Про Державну прикордонну службу України» прийнятий 3 квітня 2003 року N 661-IV
13. Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23 грудня 1993 р. № 3781-XII [Електронний ресурс]: Офіційний веб-портал Верховної Ради України. Реж. доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3781-12>
14. Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» від 23 грудня 1993 р. № 3782-XII [Електронний ресурс]: Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3782-12>
15. Про затвердження Положення про Національну поліцію : постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877 [Електронний ресурс] // База даних «Законодавство України». Верховна Рада України : URL :<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF#n9>
16. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, затверджена Наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України 16.11.2012 № 14/1042/516/1199/936/1687/5
17. Про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України : наказ МВС України від 06.07.2017 № 570 [Електронний ресурс]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17>
18. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні : наказ МВС України від 07.07.2017 № 575 [Електронний ресурс] // База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17>
19. Білічак О.А. Негласні слідчі (розшукові) дії. К.: Центр навч.-наук. та наук.-практ. вид. НАСБ України, 2014. 360 с.
20. Бражник Ю. Ю. Негласні слідчі (розшукові) функції у кримінальному процесі / Ю. Ю. Бражник // Право і безпека. 2012. № 4. С. 135-139.
21. Галаган В. І. Використання у доказуванні результатів негласних слідчих (розшукових) дій / В. І. Галаган // Становлення системи негласного розслідування у кримінально-процесуальному законодавстві України : матеріали круглого столу (Київ, 7 жовт. 2011р.). К., 2011.С. 33-37.
22. Кудінов С.С., Шехавцов Р.М. Загальноправова характеристика та визначальні процесуальні основи проведення негласних слідчих (розшукових) дій // Негласні слідчі (розшукові) дії та особливості їх проведення оперативними підрозділами органів внутрішніх справ: навчально-практичний посібник / Б.І. Бараненко, О.В. Бочковий, К.А. Гусева та ін.; МВС України Луган. держ. ун-т. внутр. справ ім. О.Є. Дідоренка. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2014. С. 40-87.

23. Лисюк Ю. В. Аудіо-, відеоконтроль як різновид втручання в приватне спілкування під час здійснення негласних слідчих дій у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 6–1. т. 4. С. 77–80.
24. Процесуальне керівництво прокурором негласними слідчими (розшуковими) діями: наук.-практ. посібник / Є.М. Блажівський, І.М. Козьяков, В.В. Мухін та ін. К.: Національна академія прокуратури України, 2014. 304 с.
25. Сердюк А. В. Процесуальні аспекти проведення аудіо-, відеоконтролю особи як різновиду негласних слідчих (розшукових) дій. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Вип. 3(2). С. 125-128.
26. Тарасенко В. Є. До питання фіксації фактів протиправної діяльності осіб за допомогою засобів негласного візуального контролю / В. Є. Тарасенко, О. А. Кузьменко // *Південноукраїнський правничий часопис*. 2014. № 2. С. 103–105.

Інформаційні ресурси

- – Національна парламентська бібліотека України.
- офіційний веб-сайт Генеральної прокуратури України.
- <http://www.minjust.gov.ua> – Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України.
- <http://www.mvs.gov.ua> – офіційний веб-сайт Міністерства внутрішніх справ України.
- <http://www.nbuv.gov.ua> – Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського.
- <http://www.police.ua> – Форум працівників МВС України.
- <http://www.portal.rada.gov.ua> – офіційний веб-сайт Верховної Ради України.
- – єдиний реєстр судових рішень в Україні.
- <http://www.scourt.gov.ua> – офіційний веб-сайт Верховного Суду України.

1. Поняття та правове регулювання спостереження за особою, річчю або місцем

В діяльності підрозділів Національної поліції України найбільш розповсюдженим заходом є застосування під час розслідування злочинів такої негласної слідчої (розшукової) дії як ***спостереження за особою, річчю або місцем***. Ця дія і наразі є ефективним засобом інформаційно-пізнавальної діяльності поліцейських органів держав усього світу в боротьбі зі злочинністю.

Згідно з п. 11 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» підрозділам, уповноваженим на проведення цієї діяльності, надається право «здійснювати візуальне спостереження в громадських місцях із

застосуванням фото-, кіно-, відеозйомки, оптичних і радіоприладів, інших технічних приладів».

Процесуальну регламентацію ця дія отримала у Кримінальному процесуальному кодексі України. Відповідно до ст. 269 КПК України для пошуку, фіксації і перевірки під час досудового розслідування тяжкого або особливо тяжкого злочину відомостей про особу та її поведінку або тих, з ким ця особа контактує, або певної речі чи місця у публічно доступних місцях може проводитись візуальне спостереження за зазначеними об'єктами або візуальне спостереження з використанням відеозапису, фотографування, спеціальних технічних засобів для спостереження.

Відповідно до ч. 2 ст. 269 КПК України уповноважені підрозділи здійснюють спостереження, проводячи зазначену процесуальну дію на підставі ухвали слідчого судді, в порядку, передбаченому статтями 246, 248–250 КПК України, в тісній взаємодії з працівниками оперативних підрозділів. Спостереження здійснюється у кримінальних провадженнях, порушених щодо тяжких та особливо тяжких злочинів, коли іншими слідчими (розшуковими) діями необхідні відомості отримати неможливо або коли перевірка даних про особу, предмет чи місце іншим способом займе багато часу, що може призвести до незворотних наслідків.

Візуальне спостереження є одним із видів негласних слідчих (розшукових) дій, що передбачає постійне або вибіркове дослідження стану та діяльності об'єкта спостереження (під об'єктом спостереження надалі ми будемо розуміти людину, предмет або місце спостереження), з подальшим узагальненням і аналізом отриманих даних.

Спостереження – це збирання фактичних даних, що потрібні для виявлення, припинення, попередження, розкриття злочинів і розшуку осіб, які їх вчинили, та здійснюється шляхом прихованого стеження за фізичними особами у громадських місцях працівниками відповідних оперативних підрозділів, у тому числі із застосуванням технічних засобів.

Слід зазначити, що така негласна слідча (розшукова) дія може проводитись, у випадку наявності інформації про підготовку, час і місце вчинення чергового епізоду злочину з метою проведення операції по затриманню злочинців «на гарячому». **На відміну від аналогічної НС(Р)Д із аудіоконтролю та відеоконтролю особи, ця негласна слідча (розшукова) дія може проводитись у місцях загального користування, тобто до яких, відповідно до положень ч. 2 та 3 ст. 267 КПК України, можна увійти або в яких можна перебувати на правових підставах без відома їх власника, володільця або присутніх у цьому місці осіб.** Такими місцями можуть бути ресторани, кафе, нічні клуби, інші розважальні заклади тощо.

У поєднанні з іншими негласними слідчими (розшуковими) діями спостереження дає можливість отримати важливі відомості про поведінку криміногенних осіб, виявити їх злочинні зв'язки, засоби і знаряддя вчинення злочинів, вживати активних заходів щодо документування злочинної діяльності та викриття зловмисників. **До таких НСРД слід віднести:**

– **аудіо-, відеоконтроль особи**, який проводиться на підставі пункту 9 частини першої статті 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» та положень статті 260 КПК України, *якщо є достатні підстави вважати, що розмови цієї особи або звуки, рухи, дії, пов'язані з її діяльністю або місцем перебування тощо, можуть містити відомості, що мають значення для досудового розслідування.*

– **аудіо-, відеоконтроль місця** це різновид НСРД, що полягає в здійсненні прихованої фіксації відомостей за допомогою аудіо-, відеозапису всередині публічно доступних місць, без відома їх власника або присутніх у цьому місці осіб, за наявності відомостей про те, що розмови і поведінка осіб у цьому місці, а також інші події, що там відбуваються, можуть містити інформацію, яка має значення для вирішення завдань досудового розслідування (ст. 270 КПК). Аудіо-, відеоконтроль місця проводиться на підставі пункту 11 частини першої статті 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» та положень статті 270 КПК України.

Аудіо-, відеоконтроль особи або місця проводиться за ухвалою слідчого судді, постановленої за клопотанням керівника відповідного оперативного підрозділу, погодженого з прокурором, безпосередньо оперативним працівником або на підставі завдання на проведення НСРД, надісланого до підрозділу, який залучається до проведення заходів.

У разі проведення аудіо-, відеоконтролю особи або місця із залученням можливостей оперативно-технічних підрозділів, їх працівниками може проводитися оперативно-технічна розвідка, за результатами якої складається відповідний рапорт. До проведення оперативно-технічної розвідки може залучатись підрозділ-ініціатор.

Працівниками оперативно-технічних підрозділів залежно від ступеня складності проведення таких заходів може складатися план тимчасового обладнання спеціальною технікою об'єкта впровадження, а за результатами впровадження спеціальних технічних засобів складається відповідний акт про тимчасове обладнання об'єкта впровадження.

Таким чином, візуальне спостереження за особою це НСРД, що проводиться на підставі ухвали слідчого судді і полягає в збиранні фактичних даних, необхідних для протидії злочинності шляхом прихованого стеження за встановленою фізичною особою в публічно доступних місцях, у тому числі із застосуванням оперативно-технічних засобів, для вирішення завдань досудового розслідування в межах кримінального провадження за дорученням слідчого, прокурора та суду.

2. Завдання, види та об'єкти візуального спостереження

Візуальне спостереження за особою проводиться для пошуку, фіксації та перевірки відомостей про особу, її поведінку та тих осіб, з якими ця особа контактує. Завдання, які вирішуються в результаті проведення спостереження, можуть бути різні: *визначення кола спілкування особи, яку перевіряють, виявлення її нахилів та інтересів, встановлення розмірів і*

джерел доходів, що вона отримує, вивчення графіка її роботи, маршрутів руху, реєстрацію різних явищ (діянь, подій, фактів і процесів).

Спостереження за інтенсивністю проведення залежно від поставлених завдань може бути різним: *разовим, вибіркоvim, періодичним, профілактичним і постійним*. Зазвичай ця діяльність провадиться приховано для отримання інформації про об'єкт спостереження. Спостереження здійснюється як за нерухомими (стаціонарними), так і за рухомими об'єктами. При великому віддаленні або за неможливості наближення до об'єкта для організації спостереження використовуються спеціальні технічні засоби.

Відповідно до завдань кримінального провадження візуальне спостереження проводиться для: *виявлення причини і умови, що сприяють вчиненню злочинів; попередження або припинення кримінальних проявів; фіксації злочинних дій підозрюваних осіб; встановлення місць переховування злочинців, тих, що ухиляються від слідства, суду і відбування покарання; фіксації окремих дій об'єктів спостереження шляхом негласного фотографування, відео- і звукозапису; забезпечення проведення окремих слідчих (розшукових) дій (підготовка до обшуку, арешту тощо); виявлення місць збору кримінальних елементів і вживання наркотиків; збуту майна, нажитого злочинним шляхом та інших протиправних дій.*

Згідно діючого законодавства вказана негласна слідча (розшукова) дія проводиться для:

– *забезпечення безпеки працівників суду і правоохоронних органів, а також осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів цих осіб;*

– *забезпечення безпеки під час проведення інших слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій передбачених статтями 267, 271, 272 та 274 КПК України, а саме обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи, контроль за вчиненням злочину (у формі контрольованого постачання, оперативної закупки, спеціального слідчого експерименту, імітування обстановки злочину), виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації; негласного отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження.*

Види спостереження

Фізичне – спостереження, яке базується на візуальному способі отримання інформації, здійснюється або самим ініціатором, або іншими особами за його завданням. У ході фізичного спостереження можуть бути використані технічні засоби – фотоапарати, відеокамери, що дозволяють фіксувати дії визначеної особи, знаходження речей або візуальної фіксації місця в реальному часі.

Електронне – спостереження, засноване на застосуванні спеціальних технічних засобів, дозволяє організовувати і проводити спостереження за особою, яка цікавить ініціатора, у публічно доступних місцях. У ході цього виду спостереження нерідко використовується апаратура аудіо-, відеозапису та

фотографування з метою контролю і запису розмов, дій і операцій особи, щодо якої проводяться негласні слідчі (розшукові) дії.

Електронне спостереження може застосовуватись у приміщеннях, спеціально-призначених для утримання осіб, права яких обмежені відповідно до закону (приміщення з примусового утримання осіб у зв'язку з відбуванням покарання, у тому числі адміністративного, затриманням, узяттям під варту, тощо). **Такі приміщення відповідно до статті 267 КПК України мають статус публічно доступних.**

До заходів аудіо-, відеоконтролю особи в спеціально призначених приміщеннях належать:

- аудіо-, відеоконтроль особи в приміщеннях кімнат для затриманих органів Національної поліції, пунктах тимчасового тримання нелегальних мігрантів та інших спеціальних установах, де утримуються особи, піддані адміністративному арешту погодженого з прокурором за ухвалою слідчого судді;

- аудіо-, відеоконтроль особи в приміщеннях ізоляторів тимчасового тримання органів Національної поліції України, слідчого ізолятора чи установи відбування покарання Державної пенітенціарної служби України

- аудіо-, відеоконтроль особи, яка утримується в установах Державної пенітенціарної служби України проводиться за ухвалою слідчого судді, на підставі наданого оперативному підрозділу письмового доручення слідчого чи прокурора за кримінальним провадженням відповідно до вимог статті 260 КПК України.

Проведення аудіо-, відеоконтролю в зазначених місцях здійснюється за завданням на проведення НСРД, оформленим працівником підрозділу-ініціатора, який ініціював проведення заходу або отримав письмове доручення слідчого чи прокурора на проведення НСРД стосовно особи, яка утримується в ізоляторі тимчасового тримання, слідчому ізоляторі або іншій установі Державної пенітенціарної служби України. Працівник оперативного підрозділу, який проводив такий захід, складає протокол.

Комплексне – спостереження, що дозволяє фіксувати у хронологічному порядку, в реальному часі, буквально всю життєдіяльність особи, що перевіряється.

Об'єктами спостереження можуть бути:

- особи, підозрювані або обвинувачувані у кримінальних провадженнях, які перебувають під адміністративним наглядом, а також відносно яких є обґрунтовані відомості про їх злочинну діяльність;

- громадяни, які володіють інформацією про підготовку злочинів;

- родичі та знайомі злочинців, яких розшукують, якщо є підстави вважати, що спостереження за ними надасть можливість відшукати злочинця або дізнатися про його місце знаходження;

- інші особи, а також певні місця або речі (вокзали, ринки, гральні заклади, ресторани, бари, речі, здобуті злочинним шляхом, тощо), спостереження за якими допоможе отримати відомості, що сприятимуть

розкриттю та розслідуванню кримінальних правопорушень, розшуку зниклих злочинців чи громадян, які пропали безвісти.

Хоча спостереження здебільшого проводиться за конкретною особою, але характер і конкретні обставини кримінального провадження іноді вимагають необхідність вибрати об'єктом спостереження не конкретну особу, а певне місце або річ (будинки, квартири, установи, робочі кабінети, камери зберігання, ділянки вулиці, предмети, здобуті злочинним шляхом та ін.).

Такими об'єктами можуть бути, наприклад: місця, де може з'явитись підозрюваний, злочинці-гастролери, які не мають постійного місця проживання і роботи, розшукуваний злочинець, місце, де зберігається викрадене або знаходяться знаряддя злочину, а також певні речі, які здобуті злочинним шляхом та спостереження за якими дозволить встановити усіх співучасників вчиненого злочину. Таким чином, спостереження надає можливість слідчим та оперативним працівникам виявити інформацію, що цікавить правоохоронні органи і становлять інтерес для кримінального судочинства. На основі цього організується проведення подальших заходів, зокрема, з метою їх затримання.

Отже, з огляду на особливості протиправної діяльності того чи іншого злочинця інколи доцільно планувати проведення спостереження не за конкретно особою, а за місцем її знаходження або за певною річчю, яка надалі може бути вилучена і додана до кримінального провадження як речовий доказ. Це повинно відображатися в постанові про проведення слідчої (розшукової) дії, де ставиться і обґрунтовується завдання щодо проведення спостереження в певному місці або за певною річчю, незалежно від того, чи знаходиться там особа, яка становить інтерес для слідства.

3. Організація підготовки та проведення візуального спостереження

Спостереження як негласна слідча (розшукова) дія за своєю результативністю, достовірністю і значимістю інформації для правоохоронної діяльності вигідно відрізняється від інших негласних слідчих (розшукових) дій. Водночас, враховуючи матеріальні та людські затрати, особливості організації і тактики проведення, ця дія є найбільш складною та трудомісткою. Крім того, проведення візуального спостереження зачіпає охоронювані законом права та інтереси громадян стосовно їх особистого життя. Тому для проведення візуального спостереження необхідно проводити всебічну ґрунтовну підготовку.

Під час досудового розслідування злочинів слідчий дає уповноваженим оперативним підрозділам поліції письмові доручення про проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. У разі створення слідчо-оперативної групи слідчий дає доручення про проведення слідчих (розшукових) дій працівникам оперативного підрозділу, включеним до її складу. Доручення слідчого є обов'язковими для виконання оперативним підрозділом. **Не допускається** надання слідчим оперативному підрозділу (працівнику

оперативного підрозділу – члену СОГ) неконкретизованих доручень та доручень без встановленого строку їх виконання.

Під дорученням оперативному підрозділу про проведення негласної слідчої дії слід розуміти вимогу слідчого до керівника оперативного підрозділу виконати у визначений термін певну негласну слідчу (розшукову) дію та повідомити про її результати. Зазначені доручення надаються у письмовій формі і є обов'язковими для оперативного підрозділу (ч.1, ч. 3 ст. 41 КПК).

У дорученні, зокрема повинно бути зазначено:

- керівник оперативного підрозділу, якому доручено проведення негласної слідчої (розшукової) дії;
- найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер;
- правова кваліфікація злочину із зазначенням статті (відповідного пункту чи частини статті) Кримінального кодексу України;
- відомості про особу (осіб), місце або річ, щодо яких проводитиметься негласна слідча (розшукова) дія;
- вид негласної слідчої (розшукової) дії, початок і тривалість її проведення.

Доручення, які даються оперативному підрозділу, реєструються в канцелярії територіального органу, підрозділу поліції та передаються в порядку, передбаченому нормативним актом про організацію діловодства. Разом із дорученням керівнику оперативного підрозділу направляється копія ухвали слідчого судді, або копія постанови прокурора або слідчого про проведення негласної слідчої (розшукової) дії.

Крім доручення слідчого, готується завдання до підрозділу оперативної служби, у якому обов'язково необхідно визначити:

- *основну та кінцеву мету проведення візуального спостереження;*
- *дату та час початку НСРД ;*
- *територіальні межі проведення візуального спостереження та порядок здійснення супроводження в разі залишення особою, території юрисдикції підрозділу-виконавця;*
- *події, про які необхідно терміново інформувати, та спосіб, яким буде здійснюватися передавання інформації до ініціатора;*
- *періодичність направлення інформації до ініціатора НСРД;*
- *які слідчі (розшукові) дії та НСРД вже проводились, відносно підозрюваних осіб.*

До завдань необхідно додати: *другі примірники ухвал слідчого судді; довідки-меморандуми, у яких міститься інформація в обсязі, необхідному для успішного виконання завдання; фотографії належної якості та інші матеріали, які дозволяють провести безпомилкове впізнання особи, відносно якої планується проведення візуального спостереження; носії інформації*

zareєстровані в підрозділі-ініціаторі.

У разі відсутності матеріалів, необхідних для впізнання особи за фотографією або їх неналежної якості, ініціатор завдання зобов'язаний визначити місце початку спостереження та організувати впізнання особи у такий спосіб, який би забезпечував високий ступінь не розголошення заходів.

Підрозділи оперативної служби розпочинають спостереження в дні та години, зазначені в завданні, з урахуванням часу, необхідного для проведення заходів з підготовки візуального спостереження.

Підготовка візуального спостереження, яке проводиться оперативною службою, включає в себе: *вивчення місця проведення заходів; впізнання особи; добір спеціальних технічних засобів для спостереження; добір тактики та корегування часу проведення заходів; планування. За необхідності, підготовка НСРД може тривати час, необхідний для якісного виконання заходу, але не менше однієї доби до початку спостереження.*

Візуальне спостереження може бути розпочато, у **терміновому порядку**, до надходження завдання, за усною вказівкою керівника органу поліції, уповноваженого на його затвердження, за умови наявності в підрозділі-ініціаторі всіх необхідних дозвільних документів (доручення, ухвали, постанови) та особистого ознайомлення з ними начальника підрозділу оперативної служби, а в разі його відсутності, особою, яка виконує його обов'язки.

Для проведення візуального спостереження **за межами територіальної юрисдикції** підрозділу-ініціатора оперативний працівник оформлює завдання, яке разом з необхідними додатками поштою передається до органу поліції, на території якого планується проводити заходи або до підрозділу оперативної служби іншого територіального органу поліції, працівники якого можуть бути відряджені для проведення візуального спостереження.

У разі неможливості проведення візуального спостереження за завданням іншого органу (підрозділу) Національної поліції України, керівник підрозділу оперативної служби, до якого надійшло таке завдання, зобов'язаний невідкладно повідомити слідчого про настання обставин, які унеможливають проведення візуального спостереження, повернути до підрозділу-ініціатора дозвільні документи (ухвали) та електронні носії.

У разі необхідності невідкладного проведення візуального спостереження за межами територіальної юрисдикції підрозділу-ініціатора, оперативний працівник відповідним чином оформлює завдання та направляє **шифротелеграму** до територіального органу Національної поліції України, де планується проведення заходу. У шифротелеграмі містяться відомості, необхідні для успішного проведення візуального спостереження та повідомлення про направлення завдання та необхідних додатків поштою.

4. Особливості взаємодії слідчих та оперативних підрозділів в ході проведення візуального спостереження

Для правильної організації досудового розслідування велике значення має чітка взаємодія слідчого з оперативними підрозділами НП України, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів Державної пенітенціарної служби України, органів Державної прикордонної служби України, органів Державної митної служби України. Регламентуючи такі взаємовідносини КПК надає слідчому право у справах, що знаходяться у його провадженні, доручати проведення негласних слідчих (розшукових) дій оперативним підрозділам (п. 3 ч. 2 ст. 40 КПК).

Взаємодія здійснюється на підставі плану проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, який розробляється з урахуванням наданих обґрунтованих пропозицій усіх працівників, включених до складу слідчо-оперативної групи.

У зазначеному плані відображаються версії вчинення кримінального правопорушення, заходи, спрямовані на їх перевірку, а також зазначаються конкретні виконавці та строки виконання. План погоджується керівниками органу досудового розслідування і оперативного підрозділу та затверджується керівником територіального органу, підрозділу поліції.

Якщо план проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій виконано, а кримінальне правопорушення залишається нерозкритим, розроблюється план додаткових заходів. Виконання зазначених планів контролюється керівниками органу досудового розслідування та відповідних оперативних підрозділів за напрямками роботи.

Взаємодія в ході досудового розслідування забезпечується з моменту створення СОГ і до ухвалення судом вироку або постановлення ухвали, що набрали законної сили, або у разі закриття кримінального провадження.

Працівники оперативних підрозділів не мають права здійснювати процесуальні дії в кримінальному провадженні за власною ініціативою або звертатися із клопотанням до слідчого судді чи прокурора.

За матеріалами кримінального провадження на виконання доручення слідчого, прокурора під час досудового розслідування оперативний працівник, за рішенням суду може проводити візуальне спостереження самостійно, або залучити до його проведення працівників Департаменту оперативної служби.

В ході проведення візуального спостереження слідчий та оперативний підрозділ-ініціатор повинні:

- *сприяти працівникам оперативної служби у вирішенні питання щодо здійснення впізнання особи;*
- *своєчасно надавати працівникам оперативної служби заново одержані відомості, що мають значення для роботи, та інформувати їх про виникнення підозри в осіб та їх контактів щодо можливого проведення відносно них*

негласних заходів;

- надавати необхідну допомогу працівникам оперативної служби у встановленні виявлених контактів під час візуального спостереження;
- терміново інформувати працівників оперативної служби у разі отримання даних, про шляхи майбутнього пересування об'єкта, місць і часу його зустрічей з особами, які цікавлять ініціатора, підготовку або вчинення злочинних дій та про інші факти, що можуть вплинути на якість виконання роботи та безпеку працівників оперативної служби і конспіративність заходів, які вони проводять;
- забезпечувати своєчасність і погодженість спільних дій для виявлення й фіксації противоправної діяльності осіб, відносно яких проводяться заходи;
- організувати затримання таким чином, щоб не викликати в затриманого підозри, що за ним проводилось спостереження.

На стадії виконання завдання працівники, які проводять спостереження та на яких покладено функцію здійснення взаємодії з оперативними підрозділами, зобов'язані:

- відповідно до дозволу, наданого в ухвалі суду, та мети, яка міститься в постанові слідчого, прокурора, з використанням фотографування та відеозапису проводити фіксацію, у публічно доступних місцях, дій осіб, відносно яких проводиться спостереження, та їх контактів;
- у визначений спосіб та на вимогу інформувати ініціатора про хід НСРД, погоджувати та здійснювати корегування завдань спостереження;
- у разі настання під час спостереження визначеної ініціатором події або інших надзвичайних подій, які можуть вплинути на подальше проведення заходу, у спосіб зазначений у завданні негайно інформувати ініціатора та діяти за його вказівками з дотриманням вимог чинних нормативно-правових актів;
- після закінчення заходу повернути до підрозділу-ініціатора ухвали, постанови та доручення, що надійшли разом із завданням.

Відомості, здобуті під час візуального спостереження, що здійснювалося підрозділами оперативної служби, оформлюються у вигляді зведення і надсилаються разом із додатками керівникові оперативного підрозділу - ініціатору проведення заходу.

Результати візуального спостереження оформлюються оперативним працівником підрозділу-ініціатора НСРД відповідним протоколом. Протокол спостереження та додатки, що підтверджують наявність фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена КК України, використовуються як джерело доказів у кримінальному провадженні.